

VATES- säätiön lausunto 24.10.12

**Viite: Sosiaalihuollon lainsäädännön uudistamistyöryhmän loppuraportti,
lausuntopyyntö 11.9.2012**

Keskitymme tarkastelussa pykäliin 30 Työelämäosallisuutta tukeva toiminta sekä 31 Sosiaalinen kuntoutus.

Viranomaisten yhteistyön tiivistäminen kaikilla tasoilla on tärkeää

Pidämme lakiesityksen hyvinä piirteinä viranomaistahojen tiivistyvää yhteistyötä ja sosiaalisen kuntoutuksen aseman nostamista ammatillisen ja lääkinnällisen kuntoutuksen rinnalle. Lakiehdotuksen olisi hyvä olla linjassa samanaikaisesti uudistumassa olevien TE-hallinnon lakien ja rakenteiden kanssa (mm. Laki julkisista työvoima- ja yrityspalveluista sekä Työ- ja elinkeinoministeriön osatyökykyisten työllistymistä edistävä työryhmä).

Tähdennämme erityisesti palvelujärjestelmän sirpaleisuuden vähentämistä. Asiakkaat ovat joutuneet palvelujärjestelmän aukkoihin. Esityksen hyvänä piirteenä on palvelukokonaisuuksista ja yksilön tarpeista lähtevä näkemys. Palvelukokonaisuus -ajattelu parantaa oikein toimiessaan niiden henkilöiden asemaa, jotka eivät tähän mennessä ole päässeet suoraan TE-hallinnon palvelujen piiriin.

Työhallinnon ja sosiaalitoimen viranomaisten yhteinen päätöksenteko on tärkeää

Hyvänä piirteenä näemme, että siirtymät työhallinnon palveluista sosiaalisen kuntoutuksen palveluihin eivät esityksen mukaan ole mahdollisia yksipuolisella päätöksellä, vaan se edellyttää TE-hallinnon ja kunnan sosiaalityön yhteistä päätöstä asiakkaan tilanteen perusteella. On tärkeää, että sosiaalisen kuntoutuksen asema vahvistuu. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluvalikosta on löydyttävä taho, joka asiakkaan ottaa vastaan, ettei väliinputoamisia tai viiveitä tapahdu. Se vahvistaa tuloksellisuutta ja antaa tilaa tavoitteellisuuden merkityksen kasvamiselle.

On huomioitava, että asiakkailla ei useinkaan ole edellytyksiä selvittää järjestelmän aukkoja. Siksi neuvonta ja ohjaus ovat ensiarvoisen tärkeitä, mutta myös sen varmistus, että asiakas on päässyt hänelle oikeiden palvelujen piiriin. Tällä vältettäisiin siirtymävaiheissa ns. asiakkaiden katoamisia.

Sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen sisällöllinen kehittäminen on tarpeellista

Näemme haasteena sosiaalisen kuntoutuksen palvelujen käytäntöjen, sisältöjen laadun ja vaikuttavuuden kehittämisen. Sen saavuttamiseksi palvelujen resursointiin on kiinnitettävä erityistä huomiota. Palvelujen tulisi muodostaa toisiaan täydentäviä kokonaisuuksia. Niiden tulee tukea siirtymävaiheita. Haluamme korostaa laissa, että palvelut toimisivat entistä enemmän ennaltaehkäisevinä ja olisivat polun alku, eivät vain viimesijainen vaihtoehto.

Haluamme tähdentää, että mikäli palvelujen määrään, sisältöön ja vaikuttavuuteen panostaminen jää vajaaksi, sosiaalisen kuntoutuksen yleislakina toteutuvasta toiminnasta tulee vain uusi, toimimaton kokonaisuus. Siihen joudutaan, ei hakeuduta, eikä se edistä kuntoutumista tai kasvata työelämävalmiuksia. Tavoiteltu sosiaalisen kuntoutuksen nykyistä vahvempi asema ei näin toteutuisi. Sosiaalisen kuntoutuksen palveluille ja niiden sisällöille on siis suuri käytännön kehittämistarve, joka on huomioitava resursoinnissa.

Asiakkaan kokonaisvaltainen kuntoutumistarve ohjaamaan palvelujen kehittämistä

Palvelujen kehittämisessä tulisi ottaa huomioon asiakkaiden mahdollinen kokonaisvaltainen kuntoutustarve. Kuten perusteluissa todetaan, on palvelujen sisältö asiakkaan taustatilanteesta huolimatta usein sama. Palveluvalikko-ajattelu mahdollistaisi laajemmin yksilöllisten tarpeiden toteutumista edellyttäen, että palvelut voitaisiin tuottaa joustavasti eri hallinnonalojen ja toimijoiden kautta, eikä asiakkaan status ole yksin määräävä tekijä.

Työelämäosallisuutta koskevat pykälät mahdollisimman pian mukaan uudistuvaan lakiin

Kiihdimme työelämäosallisuutta tukevaa toimintaa koskevien, nykyisten 27 d- ja e-pykälien mahdollisimman pikaista integroimista uuteen lakiin. Näemme riskinä, että irralliset, poistuvat pykälät voivat jarruttaa asioiden etenemistä, kun käytännön toimijat voivat jäädä odottamaan uusia säännöksiä.

Hyvänä piirteenä on mahdollisuus järjestää työtoimintaa myös yleislain puitteissa. Päivätoiminnan ja työtoiminnan luonteen erilaisuus olisi hyvä huomioida ja toimintojen määrittelyn olla mahdollisimman selkeä. Jatkossa toivomme, että 30 ja 31 pykälissä mainittujen työtoimintojen keskinäistä suhdetta jäsennetään niin, että niiden tavoitteet ja toimintojen sisällöt tukevat toisiaan ja muodostavat yhtenäisen kokonaisuuden. Silta työelämään ei saa katketa siitä syystä, että näiden väliset erot synnyttävät uusia tulkintaerimielisyyksiä tai epäselvyyksiä.

Työtoiminta voi sinällään olla joko toimintakykyä ylläpitävää tai eteenpäin työmarkkinoille ohjaavaa. Tämän tulisi näkyä myös työotteessa. Sosiaalisen kuntoutuksen aseman vahvistaminen tukisi sitä näkemystä, että kaikilla on yhtäläinen mahdollisuus voimiensa ja kykyjensä mukaan osallistua työelämään tai päästä sitä mahdollisimman lähelle, kun tavoitteellisuus on toiminnassa systemaattisesti läsnä.

Palveluntuottajien rooli suhteessa viranomaisiin

Yksilön kannalta on tärkeää, että hänelle tarjotuilla palveluilla on hänen kannaltaan selkeä tavoite. Palveluntuottajilla tulee olla selkeä käsitys siitä, mihin toiminnalla tähdätään, palvelukokonaisuuden pitäisi olla selkeä, ja sieltä tulisi löytyä mahdollisuuksien mukaan palveluja tai niiden räätälöintiä yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tarve tulisi olla palvelujen sisällön ja hankkimisen määrittäjänä.

Vammaisten tukipalvelut työhön pääsemisen tueksi

Vammaiset henkilöt tarvitsevat työmarkkinoille pääsemisen tueksi mm. tulkki- ja kuljetuspalveluja sekä henkilökohtaisia avustajia. Nämä vammaispalveluina myönnettävät mahdolliset tukimuodot olisi otettava huomioon yleislain tasolla, jotta niiden puute ei tule esteeksi työelämään pääsemiseksi.

Helsinki 24.10.2012

Kaija Ray
Projektipäällikkö

Simo Klem
Tutkija